

اولویتی به نام تکمیل زنجیره ارزش در پتروشیمی

بیست و سومین نمایشگاه بین المللی نفت، گاز، پالایش و پتروشیمی تهران، همانگونه که فرصتی برای ارائه دستاوردهای صنعت پتروشیمی و مذاکره شرکتهای داخلی و خارجی برای انعقاد تفاهم نامه ها و قراردادهای جدید برای توسعه تعاملات بود، مجالى هم برای درک نوع نگرش مدیران عالی صنعت نفت به پتروشیمی محسوب می شد. بیژن زنگنه وزیر نفت، هم در مراسم افتتاحیه نمایشگاه بیست و سوم و هم در گفت و گوی تلویزیونی پس از پایان نمایشگاه امسال، در مورد صنعت پتروشیمی هم سخن گفت. سخنانی که نشان می داد از یک سو، افتتاح پروژه های جدید پتروشیمی در سال جاری برای صنعت نفت حایز اهمیت است و از سوی دیگر توسعه پایین دست پتروشیمی و تکمیل زنجیره ارزش، همچنان اولویتی مهم برای وزارت نفت محسوب می شود.

از پتروشیمی های جدید تا تخصیص خوراک به واحدهای پایین دست

وزیر نفت در مراسم افتتاحیه بیست و سومین نمایشگاه نفت تهران گفت که خوراک مجتمع های پتروشیمی در سال گذشته و همزمان با وارد مدار شدن فازهای پارس جنوبی افزایش پیدا کرده است. همچنین امسال نیز با وارد مدار شدن فازهای دیگری از پارس جنوبی تخصیص خوراک اتان به مجتمع های پتروشیمی افزایش می یابد. در بخش پایین دستی پتروشیمی اگرچه همه مشکلات برطرف نشده است، اما در سال ۹۵ مصرف خوراک این واحدها ۵ میلیون و ۵۰۰ هزار تن بود که این رقم در سال ۹۶ به ۶ میلیون و ۲۰۰ هزار تن رسیده است که نشان دهنده رشد حدود ۱۳ درصدی است.

زنگنه، هم در مراسم افتتاحیه و هم در گفتگوی ویژه خبری تلویزیون، از بهره برداری از طرح های متعدد صنعت پتروشیمی در سال جاری هم سخن گفت: پتروشیمی بوشهر، پتروشیمی مرجان، متانول کاوه با ظرفیت تولید روزانه هفت هزار تن محصول بعنوان بزرگترین متانول دنیا که همگی امسال وارد مدار می شوند. به گفته وی، هم اکنون به دلیل تولید بالای اتان و ال پی جی مشکلی برای تامین خوراک پتروشیمی وجود ندارد میزان تخصیص خوراک اتان به واحدها نیز در سال جاری افزایش می یابد.

این موارد نشان می دهد صنعت پتروشیمی، اگرچه خصوصی شده و به دلیل واگذاری ها، دولت و وزارت نفت، امکان سرمایه گذاری مستقیم بر روی

آن را ندارند، اما وزارت نفت تلاش دارد همچنان نقش ناظر و هماهنگ کننده را به خوبی ایفا کند و شرکت ملی صنایع پتروشیمی، بیش از پیش در قالب یک شرکت رگولاتوری - که پیش از این در گزارشی در نیپنا به ابعاد آن پرداختیم - نقش تنظیم گری را برای خود در مجموعه صنعت پتروشیمی کشور تعریف کند. نقشی که از بالادست شروع می شود و حساسیتها و الزامات و نیازهای بخش پایین دست را هم در بر می گیرد.

پایین دست، تکمیل کننده زنجیره ارزش صنعت پتروشیمی

صنعت پتروشیمی در بالادست برای تولید محصولاتی تعریف می شود که هم می توان آنها را صادر کرد و هم با بهره گیری از آنها، تولید در بخش پایین دست صنعت پتروشیمی را افزایش داد. صادرات محصولات تولیدی در شرکتهای پتروشیمی، در قالب صادرات غیرنفتی تقسیم بندی می شود که به دلیل تبدیل نفت و گاز به فرآورده و عملیاتی کردن برنامه جلوگیری از خام فروشی است. اما وقتی سخن از اشتغالزایی از طریق صنعت پتروشیمی به میان می آید، این مجتمع های پتروشیمی نیستند که می توانند اشتغال بالایی ایجاد کنند. میزان اشتغالزایی در مجتمع های پتروشیمی، به هیچ وجه تناسبی با سرمایه موردنیاز برای احداث این مجتمع ها ندارد و به همین دلیل هم سالهاست که این رویکرد که به منظور ایجاد اشتغال، صنایع پتروشیمی را در مناطق مختلف کشور احداث کرد که از مزیتهایی همچون برخورداری از آب هم بهره مند نیست، زیر سوال رفته است.

اما همین سرمایه گذاری را در صورتی که با احداث واحدهای پایین دست و صنایع تکمیلی پتروشیمی همراه شود، می توان با توجیه بالایی همراه ساخت. آنچه موجب ایجاد اشتغال در صنعت پتروشیمی می شود، احداث واحدهای پایین دست برای تکمیل زنجیره ارزش صنعت پتروشیمی، با در نظر گرفتن مزیت دسترسی به خوراک مناسب برای آن واحدهاست که ساخت آنها را دارای توجیه می کند. این موضوعی است که در سالهای اخیر بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته تا هم بهره گیری مناسبتری از ظرفیتهای صنعت پتروشیمی از طریق فعال ساختن واحدهای تولیدی متوسط و حتی کوچک صورت گیرد.

بهره برداری از مجتمع های پتروشیمی جدید در سال جاری، می تواند نویدبخش تامین خوراک موردنیاز برای واحدهایپایین دست با هدف تکمیل زنجیره ارزش در صنعت پتروشیمی باشد.

موانعی که باید رفع شود

برای توسعه صنایع پایین دست در پتروشیمی، به غیر از خوراک، موانع دیگری هم وجود دارد که در صورت رفع آنها می توان امید بیشتری به توسعه بخش پایین دست صنعت پتروشیمی داشت. وزیر نفت هم هفته گذشته به این نکته اشاره کرد و با بیان این که ظرفیت نصب شده خوبی در بخش پایین دستی پتروشیمی داریم که از این توان استفاده نمی شود، گفت: یکی از دلایل آن توان صادرات و بازار برای مصرف داخلی است. با این وجود سال گذشته نزدیک به ۸۰۰ هزار تن (۱۳ درصد) رشد خرید مواد پتروشیمی در پایین دستی داشتیم که خبر خوبی است. اما بسیاری از صنایع پایین دستی، کوچک و به قولی زیرپله ای هستند و نمی توانند در بورس وارد شوند و باید برای نیازهای این بخش راه دیگری پیدا کنیم. در عین حال پتروشیمی ها وقتی صادرات دارند معافیت مالیاتی دارند ولی برای داخل از آنها مالیات می گیرند. پیشنهاد ما این بود که داخل و خارج را برای این گروه یکسان تلقی کنند. این محدودیت ها به خصوص در بخش نخست، وجود دارد و عده ای در بورس خریداری می کنند و بعد با قیمت بیشتر می فروشند. زنگنه البته این را هم گفت که تاکنون به عنوان وزارت نفت برای آنهایی که حرف ما را گوش می دهند اقداماتی انجام داده ایم، با این وجود اجزایی هستند که با بازار بازی می کنند و قیمت ها را بی جهت بالا می برند. این سخنان نشان می دهد که همانگونه که توسعه فروش فرآورده به جای خام فروشی نفت و گاز نیاز به عزم جدی دارد، تقویت بخش پایین دست صنعت پتروشیمی هم نیازمند یک عزم ملی است تا هم رونق بیشتری در بخش تولید و صنعت ایجاد کند و هم گام بلندی برای اشتغالزایی در کشوری که همچنان نرخ بیکاری آن دو رقمی است برداشته شود. عزمی که همانگونه که وزیر نفت هم به نوعی بیان کرد، در صورتی که صرفا در وزارت نفت و شرکت ملی صنایع پتروشیمی وجود داشته باشد، به تنهایی کارساز نیست. باید موانع بزرگ پیش روی توسعه صنعت پتروشیمی بویژه در تکمیل زنجیره ارزش، از پیش پای این صنعت برداشته شود تا نه فقط نفت و پتروشیمی، بلکه مجموعه اقتصاد و صنعت از برکات آن بهره مند شوند.

حمیدرضا شکوهی